

УДК 2-283=030:321.6:24-183.4

РОЛЬ ПЕРЕКЛАДЕНОЇ БОГОСЛОВСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ФОРМУВАННІ ПОСТТОТАЛІТАРНОЇ СВІДОМОСТІ

А. М. Куза

*Львівський національний аграрний університет,
вул. Володимира Великого, 1, м. Дубляни, 80381, Україна*

Висвітлено роль перекладеної українською мовою богословської літератури у формуванні посттоталітарної свідомості. Відзначено, що український читач після падіння залізної завіси отримав змогу вільно читати Біблію та ознайомитися з капітальними працями видатних західноєвропейських богословів, де із застосуванням сучасного наукового інструментарію порушено важливі суспільні проблеми. Ці професійно перекладені твори стали не лише цінними релігійними текстами, а поглибили розуміння багатьох соціальних проблем сучасного світу, стали добрим орієнтиром у складних життєвих ситуаціях, джерелом сучасного трактування біблійних висловів та вербалізації нових понять релігійного буття.

Ключові слова: *перекладена богословська література, видавнича справа, соціальні комунікації, посттоталітарна свідомість.*

Постановка проблеми. Понад чверть століття тому українське суспільство усвідомило, що вступає в епоху не лише пострадянську, посттоталітарну, а й постатеїстичну; стало зрозуміло, що комуністично-атеїстична ідеологія остаточно себе дискредитувала. Хоч ніхто не забороняв відвідувати храми, однак, маючи перед собою нові можливості, українець з різних верств суспільства не завжди міг стати на твердий ґрунт світоглядних питань. Не один став розгублено на роздоріжжі, як пише відомий чеський богослов Томаш Галік, «без чітких принципів, орієнтирів та авторитетів» [5, с. 9].

Одним із важливих каналів донесення світоглядної інформації, яка ґрунтується на релігійних принципах і європейській християнській традиції, стала перекладена богословська література.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розвиток сучасного постіндустріального інформаційного суспільства активізував дослідження у сфері соціальних комунікацій як нової перспективної галузі науки. Про це свідчать праці Н. Зелінської, Г. Почепцова, В. Різуна, О. Холода та інших [8, 9, 14, 16, 21]. Об'єктом досліджень у світлі постколоніальної теорії стає українська література [22]. Донині одним із важливих складників та каналів соціальних комунікацій залишається друковане слово. Першою у вітчизняній науці почала досліджувати теоретичні засади видавничої справи у контексті соціальних комунікацій Н. Зелінська. У своїх працях дослідниця наголошує на важливості вивчення соціальних функцій видавничої справи у системі соціальних комунікацій. У цьому контексті набуває

актуальності окреслення соціальної ролі перекладеної богословської літератури як транслятора суспільно вагомих ідей в посттоталітарну добу.

Мета статті — дослідити роль перекладеної богословської літератури як важливого джерела релігійно-світоглядної інформації, чинника формування пост-тоталітарної свідомості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українська культура впродовж своєї багатовікової історії будувалася на засадах християнської культури. Цей природний процес перервала доба тоталітаризму. Комуністичний тоталітаризм, який запанував на підрадянській Україні, силою зброї, загрозою повного знищення, облудними обіцянками миру і справедливості нав'язав шлях псевдорозвитку [20, с. 269]. Це був шлях, як зазначає В. Сулима, без релігії, без національних святинь, без пам'яток культури християнського духу і традиції [20, с. 269]. З'ясувалося, що революційна і класова свідомість не визнає існування не лише церкви, священників і Святого Письма, а й існування таких понять, як дух, духовні цінності, духовна діяльність і духовна культура. У такому контексті формувалася радянська наука, яка розпочала боротьбу з будь-якими проявами релігійного мислення чи духовного світосприйняття на догоду панівному в державі атеїстичному світогляду, а насправді, новій лжерелігії, за висловом М. Бердяєва, — тоталітарному комунізму [20, с. 269], або, за висловом І. Огієнка, «новій поганській вірі, яка ловить у свої сіті всіх слабодухів» [12, с. 35].

Україна, як і інші країни, які здобули національно-державний суверенітет у процесі розпаду комуністичного табору, отримала усі ознаки посттоталітарного суспільства, яке «переборює обмеження конкретної тоталітарної системи..., прямує від тоталітарного до природноісторичного стану», «є межею, на якій твориться цивілізаційна альтернатива тоталітарному минулому України» [13, с. 280]. У цей період українське суспільство поступово додало радянські стереотипи, повертало в науковий обіг заборонені тоталітаризмом твори, відновлювало співпрацю з Українською церквою тощо.

Після падіння тоталітарної радянської держави на початку 1990-х рр. світова релігійна громадськість не залишила сам на сам українське суспільство, якому було прищеплено вірус атеїзму та страху. Допомога надходила різна — позначена ширими намірами і не дуже: не все було корисне для постатеїстичного суспільства. Для розкриття теми дослідження варті уваги принаймні два моменти. По-перше, це надіслані в дарунок ошатно видані книги Святого Письма. Відбувалося поширення масовими тиражами Біблії в українському перекладі [1-3], якого не знали підрадянські люди, хоча ХХ ст. принесло нам три повні переклади Святого Письма: Пантелеймона Куліша, Івана Нечуя-Левицького, Івана Пулюя (Відень, 1903), Івана Огієнка (Лондон, 1962), Івана Хоменка (Рим, 1963). По суті, кожна бібліотека, навіть найменша, а то й кожна сім'я мали змогу одержати книгу. Такий дарунок дав змогу широким верствам навернутися до читання релігійних текстів, що було на наших землях доброю традицією (варто згадати хоча б сім'ю малого Тараса, де щонеділі дід читав зібраним у їхній хаті оповіді про життя святих). Окрім того, утверджувалася звичка передавати книгу

з покоління в покоління. По-друге, українське суспільство, його пересічний читач після падіння залізної завіси мали змогу ознайомитися з капітальними працями видатних західноєвропейських богословів, де із застосуванням сучасного наукового інструментарію порушено надзвичайно важливі проблеми, які особливо гостро постали перед розгубленою людиною кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Професійно перекладені твори Томи Кемпійського, Йоана Золотоустого, Папи Івана Павла II, Папи Франциска, Рацінгера Йосифа Венедикта XVI та багатьох інших стали не лише цінними релігійними текстами, а й поглибили розуміння багатьох соціальних проблем сучасного світу, стали добрим орієнтиром у складних життєвих ситуаціях.

Доступними завдяки перекладам українською мовою стають і відомі у світі лексикографічні праці церковно-релігійної сфери. Передусім необхідно згадати «Біблійний довідник Геллея», виданий для України Всесвітньою християнською місією (1985) [7] та «Словник біблійного богослов'я» Леона Ксав'є, який вийшов у світ 1992 року у Римі та перевиданий 1996 року видавництвом Отців Василіян «Місіонер» [19]. Загальну редакцію українського видання здійснив доктор богослов'я Владика Софрон Мудрий (ЧСВВ). Як зазначено у передмові, цей словник «значною мірою віддзеркалює сьогоденні пошуки українських мовознавців і богословів, спрямовані на те, щоб наш народ вживав Слово Боже ясно, незатуманено, у близьких йому поняттях і термінах. Переклад та впорядкування словника здійснено упродовж 1991-1995 рр. Ця праця є спробою наблизити не зовсім устійнену українську богословську термінологію до сучасної української мови з дотриманням абсолютної точної відповідності наведених у словнику цитат до тексту із Святого Письма в перекладі І. Хоменка» [19, с. 5]. Глибокі коментарі та тлумачення біблійних понять і висловів цієї лексикографічної праці стали важливим підґрунтям для формування посттоталітарної свідомості, для богословських та лінгвістичних досліджень.

Твори відомих богословів минулого, повертаючись до сучасного читача, відроджували релігійний світогляд, ставали духовною поживою. До таких насамперед належить найбільш читана після Святого Письма упродовж століть і до наших днів і перекладена приблизно на 100 мов книга Томи Кемпійського «Наслідкування Христа». В Україні було здійснено 5 перевидань цього твору. Один із найвідоміших богословів середньовіччя у влучній афористичній формі подає міркування про те, як можна наслідувати Христа, про велику силу св. Причастя, про шлях до Божого Царства, про найвищі чесноти та опір спокусам. Наприклад: *Люди минаються, а Господня правда триває повіки; Пуста та людина, що покладає свою надію на людей або на створіння; Гордий і захланний ніколи не має спокою, вбогий і покірливий в душі заживає глибокого миру* [11, с. 22-23]; *Коли матимеш Христа, тоді станеш багатим і буде в тебе доволі усього* [11, с. 74]; *Правота шукає Бога, чистота знаходить Його і радіє Ним* [11, с. 80]; *Чоловік судить діла, а Бог важить наміри* [11, с. 84]; *Краще тобі мати менше, ніж багачко, щоб не загордитися* [11, с. 128]; *Ласку Божу треба ховати під охорону покори* [11, с. 126].

Осмилення видатних богословських творів в нових умовах дає ключ розуміння до багатьох викликів сучасності. Про сутність релігійності сучасної людини та причини її трансформації писав свого часу Папа Іван Павло II. Вчення та антропологічні підходи Кароля Войтили, який від Бога виводить гідність людини, залишаються актуальними й донині, а його духовно-творчий спадок є джерелом влучних висловів релігійного змісту, які або вже стали крилатими, як-от вислів «*Не бійтеся!*», назви енциклік «*Світло віри*», «*Сяйво істини*», або перебувають на шляху фразеологізації завдяки досконалості форми, влучності та глибині осмилення богословських і суспільних проблем: *нова людина, цивілізація життя, цивілізація смерті, цивілізація любові* та інші [10, 18].

Найважливішими у працях сучасних богословів-мислителів стають роздуми про суспільство, його духовний клімат та місію церкви в нинішню епоху. Ці праці повертають нас до тайн віри, до історичного євангельського Христа [15]. Однак відчутний відхід від традиційного християнства, коли наганяли страх за гріхи та навчали систематичному сходженню до вершин чеснот [6, с. 43], а сьогодні виразно простежується тенденція йти від початкового вчення про Христа до досконалішого [6, с. 47]. Такі висновки робить відомий богослов, соціолог та психолог Томаш Галік. Його публікації, яких є понад 200, набувають все більшої популярності і визнання, а самого автора вважають одним із найавторитетніших у Європі християнських інтерпретаторів сучасних соціологічних, антропологічних і духовних процесів. В Україні вийшли у світ два його твори перекладені українською. Чеський священник Т. Галік, виходячи зі свого багатолітнього душпастирського досвіду (провадив свою душпастирську місію у катакомбній підпільній церкві за радянського диктату), дає максимально відверті відповіді щодо духовних проблем сучасного суспільства. «У час, коли європейська культура остаточно дехристиянізується, Галік шукає правдивої віри», «...шукає категорій і ключів для пережиття євангельських істин у мінливому світі», — відзначає Борис Гудзяк у передмові до виданого в Україні твору Т. Галіка «Ніч сповідника. Парадокси малої віри у постоптимістичну епоху» [5, с. 10].

У суспільстві, за спостереженням Томаша Галіка, утверджується *боязке християнство, боязка побожність* [6, с. 69], *анонімне християнство* [6, с. 69]; є чимало прикладів того, як прагнуть витіснити релігію із суспільного простору. Зроблено висновок, що, по-перше, на християнство не слід дивитися як на якусь ортодоксію, а на новий спосіб комунікації між людьми та суспільствами [6, с. 58-59], є сенс налагодити діалог навіть з атеїстами [6, с. 47]. По-друге, у такій ситуації церква повинна проводити ревізію тем та інвентаризацію засобів, які вона має для цього у своєму розпорядженні [6, с. 64]. І, по-третє, замінити релігію *норм на релігію любові* [15, с. 121].

Пріоритетною в перекладах праць авторитетних богословів стає тема допомогти людині зрозуміти себе, пізнати сучасність, почути нові виклики епохи, не лише знайти шляхи порозуміння між вірними різних конфесій і релігій, між усіма народами і культурами, а й вміти бачити тих, що сумніваються і шукають, а серед них — байдужі до Бога, атеїсти, ті, які живуть цілковито без віри, які перебувають

у *духовному пошуку поза Церквою* [5, с. 39], взагалі всі віддалені. У зв'язку з цим заслуговує на увагу поглиблене розуміння окремих, на перший погляд, нічим не примітних місць зі Святого Письма. Наприклад, чеський богослов, філософ Т. Галік у книзі «Терпеливість із Богом. Зустріч віри з невірою» розмірковує над образом Закхея — головного митаря, якого цікавість спонукала вилізти на дерево (був малий зростом), щоб побачити Ісуса. Проходячи мимо цього дерева, Ісус *покликав його на ім'я* і потім відвідав його оселю. Це лише невеликий фрагмент із діянь Ісуса, але автор блискуче пов'язує його з вимогами нашого часу. Він усебічно розглядає цей принагідний для багатьох читачів Святого Письма образ, зіставляє його з іншими віддаленими, з тими, що дуже далеко, робить припущення щодо можливих у подальшому дій цього митаря, заможного чиновника, кривдника людей, грішника, як його характеризують співгромадяни. Роздумуючи про місію церкви навертати, зцілювати, знаходити і приймати загублених овець [6, с. 26], автор вербалізує нові поняття релігійного буття: *закхеї нашого часу, людина скраю, люди із сірої зони, дорога до нинішніх закхеїв, той, що дуже далеко, віддалених зробити близькими* [6, с. 16-35].

У багатьох перекладених працях богословів-мислителів відчутне прагнення поглибити розуміння сутності *Бога-Отця, Бога-Сина і Бога-Духа Святого*. Свою мету реалізують певним чином і тим, що активізують у вживанні давно утворені стійкі вислови, наголошуючи на їх значущості, часто поглиблюючи семантику, даючи в багатьох випадках історичний коментар. Застосовуючи історично-критичний метод, автори відкривають шлях пізнання людиною тайни Божої. Наприклад, Йосиф Рацінгер докладно аналізує вислови, титули та образи, прийняті як назви Ісуса Христа. Це: *Агнець Божий, Володар світу, Виноградна лоза, Датель світла, Добрий Пастир, Дорога, Двері, Життя, Істина й життя, Логос, Месія, Новий Адам, Пастир, Помазаник Божий, Світло від Світла, Світло світу, Син Божий, Син Єдинородний, Син людський, Син улюблений, Спаситель, Спаситель світу, Суддя Світу, Учитель, Хліб життя, Христос, Ягня, «Я є», «Я — суцільний», «Я — Той, Хто є», історичний Ісус, ліберальний Ісус, Христос нашої віри* та ін. [15]. Думаю, варто зупинитися на висловах-дублетах *Син Чоловічий* та *Син Людський*, які фігурують у різних перекладах, що допоможе обрати вислів, семантична структура якого найбільше відповідає нашій мові: звернімо увагу, що прикметник *людський* вказує на приналежність людям, тоді, як прикметник *чоловічий* містить семантичну вказівку на гендерну ознаку. Прикладом історичного підходу є трактування біблійного вислову *Син Божий*. Венедикт XVI твердить, що він походить із політичного богослов'я Стародавнього Сходу, де царя називали сином Бога, розуміючи це як юридичний акт, божественне усиновлення. Рим перейняв цілковите претендування на Богосинівство і на божественне трактування імператора [15, с. 337-340]. Далі — трактування богословське. Слово *Син*, підкреслює Папа, слід розуміти зовсім дослівно: так, у самому Бозі вічно існує діалог між Отцем і Сином, обоє у Святому Дусі справді є одним і тим самим Богом [15, с. 322]. Словами *Син Людський*, вважають, сам Ісус приховував своє таїнство [15, с. 326]. У книзі «Ісус з Назарету» Венедикта XVI розглянуто кілька сюжетних ліній, щоби розкрити

значення вислову. І не можна не визнати логіки висновкового судження автора: «У загадкових словах про *Сина Людського* ми стикаємося з дуже сконцентрованою найглибшою характерною рисою постаті Ісуса, його місії та буття. Він є Богом. Але, приймаючи людськість, він приносить справжню людяність. Він походить від Бога і тому є основою справжньої, нової людськості. Ісус, приймаючи людськість, приносить справжню людяність. Він приходить як людина від Бога і притягує до себе всю людськість» [15, с. 335-336]. Епітет *людський* у вислові *Син Людський* органічно входить у словотворчий ряд *людина, людяний, людяність, людськість*, що мають прозору семантику. Натомість прикметник *чоловічий* походить від слова *чоловік*, що є назвою статі чи одного з подружжя. З цього погляду слово *людський* сприймається без зайвих конотацій, а вислів *Син Людський* має всі підстави, щоби його поширити.

У сучасних богословських текстах зафіксовано чимало атрибутивних словосполук, мета яких — доглибинно з'ясувати значення важливих релігійних понять. Приміром назва християнської чесноти *віра* у працях Т. Галіка фігурує з багатьма означеннями — їх майже тридцять: *віра Божя, велика, воскресла, гола, дешева, дитяча, експліцитна, жива, зріла, зранена болем світу, імпліцитна, лінива, мала, мертва, наївна, правдива, проста, слабка, терпелива, хвора* та ін. Привертають увагу стійкі вислови — своєрідні квінтесенції глибоких роздумів на основі осягнення розумом великої літератури про сутність Бога, віри у велике таїнство. Своїм висновкам над роздумами автори надають переважно виразну фразеологічну «форму». Декілька прикладів: *У Святому Письмі треба шукати правди, а не красномовности* (Тома Кемпійський); *Віра потребує відваги* (Іван Павло II); *Бог не живе на поверхні* (Венедикт XVI); *Розп'ятий і Воскреслий, — це Бог парадоксу* (Т. Галік). Входження таких висловів у сучасний суспільний простір стимулює розум до пошуків, сприяючи формуванню цілісного бачення проблеми, змушує переглядати різні постулати про Бога, якими ще й до сьогодні переповнені наша навчальна й довідкова література. Наведені вислови сприймаються як вдалі спроби автора і перекладача вербалізувати ідею таїнства Бога, вони розраховані на людей креативних, здатних відійти від стереотипів.

Висновки. Отже, перекладена українською мовою богословська література виконала низку суспільно важливих завдань: поглибила розуміння багатьох соціальних проблем сучасного світу, стала добрим орієнтиром у складних життєвих ситуаціях, джерелом сучасного трактування біблійних висловів і вербалізації нових понять релігійного буття, в цілому стала важливим підґрунтям формування посттоталітарної свідомості українського суспільства. Високий ступінь абстракції, що, відповідно, активізує розумові зусилля, образність, лаконізм, активна відтворюваність у релігійному стилі висловів із цих богословських текстів дає підставу говорити про те, що перекладена богословська література стала важливим джерелом збагачення сучасної української літературної мови, зокрема її релігійної фразеології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біблія. Святе Письмо Старого та Нового Завіту. Повний переклад, здійснений за оригінальними єврейськими, араміїськими та грецькими текстами, 1990.
2. Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена: United Bible Societies, 1991.
3. Біблія Онлайн (переклад І. Огієнка) [Електронний ресурс]. URL: <https://www.bibleonline.ru/bible/ukr/43/01/>.
4. Венедикт XVI. Божа революція. Жовква: Місіонар, 2009. 130 с.
5. Галік Т. Ніч сповідника. Парадокси малої віри у постоптимістичну епоху. Жовква: Місіонар, 2010. 288 с.
6. Галік Т. Терпеливість з Богом. Зустріч віри з невірою. Львів: Свічадо, 2012. 192 с.
7. Геллей Г. Г. Біблійний довідник: Короткий біблійний коментар. Торонто: Всесвітня християнська місія, 1985. 857 с.
8. Зелінська Н. В. Видавнича справа в системі сучасних соціальних комунікацій. Соціальні комунікації сучасного світу: мат. Першої міжнар. конф. 2009. С. 210–212.
9. Зелінська Н. В. Теорія та історія видавничої справи — нова спеціальність у новій галузі науки. Книга і преса в контексті культурно-історичного розвитку українського суспільства: зб. наук. пр. кафедри видавничої справи і редагування. Львів: Українська академія друкарства. 2011. № 4. С. 34–49.
10. Іван Павло II. Послання Папи Івана Павла II. Львів: Літопис, 2001. 288 с.
11. Кемпійський Т. Г. Наслідкування Христа. Львів: Свічадо, 2012. 312 с.
12. Огієнкові афоризми і сентенції. До 115-річчя від дня народження Митрополита Іларіона (Огієнка). Упоряд. Тіменик З. Львів: Інститут народознавства НАНУ, 1996. 94 с.
13. Саприкін А. Г. Політологічний енциклопедичний словник. Київ: Генеза, 1997. 400 с.
14. Почепцов Г. Від покемонів до гібридних війн: нові комунікативні технології XXI ст. Київ: Видавничий дім «Києво-могилянська академія», 2017. 260 с.
15. Рацінгер Йосиф–Венедикт XVI. Ісус з Назарету. Жовква: Місіонар, 2009. 410 с.
16. Різун В. В. Начерки до методології досліджень соціальних комунікацій Світ соціальних комунікацій. 2011. Т. 1. С. 7.
17. Святий Йоан Золотоустий. Зібрання повчань. Т. I. Львів: Місіонер, 2007. 376 с.
18. Слово Святішого Отця Івана Павла II до України. Львів: Свічадо, 2001. 204 с.
19. Словник біблійного богослов'я. За ред. Владики Мудрого С. Львів: Місіонер, 1996. 934 с.
20. Сулима В. Біблія і українська література: навч. посібн. Київ: Освіта, 1998. 400 с.
21. Холод О. Соціальні комунікації: соціо- та психолінгвістичний аналіз: навч. посібн. Львів: ПАІС, 2011. 288 с.
22. Юрчук О. У тіні імперії. Українська література у світлі постколоніальної теорії: моногр. Київ: ВЦ «Академія», 2013. 224 с.

REFERENCES

1. Bibliia. Sviate Pysmo Staroho ta Novoho Zavitu. (1990). Povnyi pereklad, zdiisnnyi za oryhinalnymy yevreiskymy, aramiiskymy ta hretskymy tekstamy (in Ukrainian).
2. Bibliia. Knyhy Sviatoho Pysma Staroho i Novoho Zapovitu. (1991). Iz movy davnoievreiskoi ta hretskoi na ukrainsku nanovo perekladena: United Bible Societies (in Ukrainian).

3. Bibliia Onlain (perekład I. Ohienka). Retrieved from <https://www.bibleonline.ru/bible/ukr/43/01/> (in Ukrainian).
4. Venedykt KhVI. (2009). Bozha revoliutsiia. Zhovkva: Misionar (in Ukrainian).
5. Halik, T. (2010). Nich spovidnyka. Paradoksy maloi viry u postoptymistychnu epokhu. Zhovkva: Misionar (in Ukrainian).
6. Halik, T. (2012). Terpelyvist z Bohom. Zustrich viry z neviroiou. Lviv: Svichado (in Ukrainian).
7. Hellei, H. H. (1985). Bibliinyi dovidnyk: Korotkyi bibliinyi komentar. Toronto: Vsesvitnia khrystyianska misiia (in Ukrainian).
8. Zelinska, N. V. (2009). Vydavnycha sprava v systemi suchasnykh sotsialnykh komunikatsii: Sotsialni komunikatsii suchasnoho svitu: mat. Pershoi mizhnar. Konf, 210–212 (in Ukrainian).
9. Zelinska, N. V. (2011). Teoriia ta istoriia vydavnychoi spravy — nova spetsialnist u novii haluzi nauky: Knyha i presa v konteksti kulturno-istorychnoho rozvytku ukrainskoho suspilstva: zb. nauk. pr. kafedry vydavnychoi spravy i redahuvannia. Lviv: Ukrainska akademiia drukarstva, 4, 34–49 (in Ukrainian).
10. Ivan Pavlo II. (2001). Poslannia Papy Ivana Pavla II. Lviv: Litopys (in Ukrainian).
11. Kemptsiyskiy, T. H. (2012). Nasliduvannia Khrysta. Lviv: Svichado (in Ukrainian).
12. Uporiad. Timenyk, Z. (1996). Ohienkovi aforyzmy i sententsii. Do 115-richehia vid dnia narodzhennia Mytropolyta Ilariona (Ohienka). Lviv: Instytut narodoznavstva NANU (in Ukrainian).
13. Saprykin, A. H. (1997). Politolohichniy entsyklopedychnyi slovnyk. Kyiv: Heneza (in Ukrainian).
14. Pocheptsov, H. (2017). Vid pokemoniv do hibrydnykh viin: novi komunikatyvni tekhnolohii KhKhI st. Kyiv: Vydavnychiy dim «Kyievo-mohylianska akademiia» (in Ukrainian).
15. Ratsinger Yosyf–Venedykt XVI. (2009). Isus z Nazaretu. Zhovkva: Misionar (in Ukrainian).
16. Rizun, V. V. (2011). Nacherky do metodolohii doslidzhen sotsialnykh komunikatsii: Svit sotsialnykh komunikatsii, T. 1, 7 (in Ukrainian).
17. Sviaty Yoan Zolotoustyi. (2007). Zibrannia povchan. T. I. Lviv: Misioner (in Ukrainian).
18. Slovo Sviatishoho Ottsia Ivana Pavla II do Ukrainy. (2001). Lviv: Svichado (in Ukrainian).
19. Za red. Vladyky Mudroho S. (1996). Slovnyk bibliinoho bohoslov'ia. Lviv: Misioner (in Ukrainian).
20. Sulyma, V. (1998). Bibliia i ukrainska literatura. Kyiv: Osvita (in Ukrainian).
21. Kholod, O. (2011). Sotsialni komunikatsii: sotsio- ta psykholinhvistychnyi analiz. Lviv (in Ukrainian).
22. Iurchuk, O. (2013). U tini imperii. Ukrainska literatura u svitli postkolonialnoi. Kyiv: VTs «Akademiia» (in Ukrainian).

ROLE OF TRANSLATED THEOLOGICAL LITERATURE IN FORMATION OF POST-TOTALITARIAN CONSCIOUSNESS

A. M. Kuza

*Lviv National Agrarian University,
1, Volodymyr Velykiy St., Dublyany, 80381, Ukraine
uad_wiz@ukr.net*

The article highlights the role of the translated into Ukrainian theological literature in the formation of post-totalitarian consciousness. It has been noted that after the fall of the Iron Curtain, the Ukrainian reader was able to freely read the Bible and to learn about the major works of prominent Western European theologians, who, using modern scientific tools, raised important social problems. These professionally translated works have become not only valuable religious texts, but they have also deepened the understanding of many social problems of the modern world, and they have become an important benchmark in difficult life situations, a source of contemporary interpretation of Biblical expressions and verbalization of new concepts of religious life.

Keywords: *translated theological literature, publishing, social communications, post-totalitarian consciousness.*

*Стаття надійшла до редакції 14.09.2017.
Received 14.09.2017.*